

KISS FARKAS GÁBOR

Emlékezés Orlovszky Gézára (1960–2017)

„Úgy tetszik, terhünket avál könnyebétjük,
ha arrul szólhatunk, kiben van sok részünk”
Zrínyi Miklós

Ereje teljében, szakmai pályafutása kiteljesülése közben távozott közülünk Orlovszky Géza. Pályáját 1980-ban magyar–történelem szakos hallgatóként az Eötvös Loránd Tudományegyetemen kezdte, ahol Kovács Sándor Iván és Hargittay Emil régi magyar irodalmi szemináriumait hallgatva köteleződdt el a barokk kori irodalomtörténet kutatása mellett. A fénykora volt ez Kovács Sándor Iván Zrínyi-szemináriumának, amely számos később nevéssé vált kutatót adott a régi magyar irodalomtörténeti szakmának. Ekkor jelent meg a *Zrínyi-dolgozatok* sorozata, ugyan szerény kiállításban, de annál ambiciózusabb programmal, és ekkor kezdte el megtervezni Klaniczay Tibor és Kovács Sándor Iván a *Zrínyi-könyvtár* című sorozatot, amely számos új forrással gazdagította a legjelentősebb 17. századi költőnkről elérhető ismereteinket. Orlovszky Gézát is ez a műhely hozta a tudományos kutatás közelébe, és részt vett a kutatás-szeminárium egyik első nagy munkájának, a zágrábi Zrínyi-könyvtár katalógusának az összeállításában, amely végül 1991-ben jelent meg (*A Bibliotheca Zriniana története és állománya*, szerk. Hausner Gábor, Klaniczay Tibor, Kovács Sándor Iván, Monok István, Orlovszky Géza). Nemcsak a filológiához volt kiváló tanulóiskola ez a kötet, hanem a könyvtár a 17. századi Magyarországon egyedülálló módon a kor szellemi életének a tökéletes lenyomatát is kínálta, és ezzel máshogy nem megszerezhető, egyedülállóan széles forrásismeretet is nyújtott a munkában részt vevő kutatók számára. Géza később is gyakran emlegette a zágrábi kutatás hőskorszakát, amely meghatározó indítást adott számára a régi magyar irodalom ismeretéhez: Jugoszlávia fennállásának utolsó éveiben, gyakori áramszünetek között, rövid kutatási időszakokat kihasználva kellett összeállítaniuk a kötetek és a margináliák jegyzékét. Hasonlóan jó iskola volt első munkahelye is, az Országos Széchényi Könyvtárban működő Régi Magyarországi Nyomtatványok (RMNy) szerkesztősége, ahol a Borsa Gedeon vezetése alatt készülő RMNy harmadik kötetének előmunkálataihoz csatlakozott, de részt vett a magyarországi egyházi könyvtárak régikönyves állományának felmérésében is.

A zágrábi kutatások keltették fel a figyelmét Zrínyi Syrena-kötetének autográf javításokkal kiegészített kéziratára. Bár a zágrábi kézirat már a Zrínyi-könyvtár felfedezése óta ismert volt, Négysesy László 1913-ban megjelent Zrínyi-kiadása óta nagyon keveset

foglalkoztak ezzel a nehezen hozzáférhetővé vált szöveggel. Kandidátusi disszertációja, amelyet 1997-ben védett meg *A zágrábi Syrena-kódex textológiai problémái* címmel, ennek nagy alaposságú vizsgálatát végezte el a Gézára jellemző filológiai pontossággal. Szinte élete végéig elkísérte ez a munka: 2015-ben jelent meg a zágrábi Syrena-kódex és az 1651-ben megjelent nyomtatott kiadás párhuzamos szövegkiadása. A textológia prioritást élvezett munkájában minden szempontból: elengedhetetlennek tartotta a pontos, túlzásoktól mentes és lehetőleg egyértelmű értelmezést (erről tanúskodnak az elmúlt pár évben megjelent népszerűsítő Zrínyi-tanulmányai és a modern Zrínyi-allegorizálással szembeni felszólalásai), de a filológiai munka alapvetésének mindig a szövegkiadói munkát tekintette. Zrínyi mellett erről tanúskodik a *Régi Magyar Költők Tára* XVI. századi sorozatának vaskos 12. kötete, amely nagyrészt történeti históriás énekeket tartalmaz, és a nagyközönségnek általa bemutatott 18. századi katonaköltő, a Zrínyi-követő Toth István eposzának kritikai kiadása a *Régi Magyar Költők Tára* 18. századi sorozatában. Filológiai akribiáját mi sem mutatja jobban, mint hogy ragaszkodott Toth nevének ékezet nélküli írásmódjához, ahogy azt a szerző maga is következetesen használta.

Orlovsky Géza talán az első olyan filológusnemdék képviselője volt, aki már összes munkáját a digitális korban alkotta, és evidencia volt számára a számítógép használata a szövegkiadások előkészítésénél. Tevékenyen közreműködött a Horváth Iván által kezdeményezett, az ELTE BTK-n elindult Bölcsészeti Informatika Önálló Program (BIÖP) alapításánál az 1990-es évek végén, de mindig az óvatos haladás híve volt. Aggódva figyelmeztetett az interneten elérhető szövegforrások megbízhatatlan voltára (*A digitális szövegkiadás helyzetéről*, 2004, <http://magyar-irodalom.elte.hu/biop/barbar/cikkek/og.htm>, 2017. 6. 27.), és a rugalmas útkeresés híve volt „a variáns dicsérete”, a „minden szövegváltozatot egyenrangúként közlünk” elve, és a klaszikus stemmaalapú kritikai kiadások között (*A régi magyar textológia helyzetéről*, Irodalomtörténet 2004, 331–344). Az egész tudományozás önértelmezése számára nyújtott úttörő megfontolásokat *A „rég magyar irodalom” története* című tanulmánya (in: *Mint sok fát gyümölcse...*, 1997, 95–105), amely az első lépéseket tette meg a régóta esedékes számvetéshez, hogy mit és miért is kutatunk, ha „rég” szövegeket gyűjtünk, teszünk közzé, és értelmezzük.

Rövidre szabott élete utolsó két évtizedét az egyetemi oktatás és a közéleti tevékenység határozta meg. Előbb a kreditrendszerű képzés bevezetése tette próbára az adminisztrációhoz affinitást mutató oktatókat, majd pedig a bolognai rendszerű – és most már eltűnőfélben levő – bachelor- és masterképzés kialakításában és akkreditációjában kellett rész venniük. Orlovsky Géza kiválóan helyt állt ezeken a területeken is, és kilenc éven keresztül az ELTE BTK tudományos és kutatásszervezési dékánhelyetteseként az egész kar irányításából is kivette a részét. Nem szerette az átgondolatlan reformokat és a megfontolatlan döntéseket: józan konzervativizmusának még utolsó kari, intézeti felszólalásaiban is tanújelét adta. Oktatói tevékenységének lenyomatát nemcsak

szakdolgozói, OTDK-n részt vett vagy épp nyertes hallgatói, doktoranduszai adják, hanem két jelentős irodalomtörténeti összefoglalás is, amely közreműködésével született meg. A Szegedy-Maszák Mihály által főszerkesztett *A magyar irodalom történeteinek* (röviden: *Neospenótnak*) ő volt az 1600–1772 közötti korszakszerkesztője, és a Gintli Tibor főszerkesztésében 2010-ben az Akadémiai Kiadónál megjelent *Magyar irodalom* című, elsősorban egyetemi hallgatók számára készült összefoglalásban is ő írta a magyar barokk irodalomtörténetének legjavát. Az általa összeállított és fenntartott *Ószelence – a magyar barokk költészete* (szelence.com) a régi magyar irodalomtörténetet tanulmányozó hallgatók alapvető kiindulási pontja – és reméljük ez így is marad.

Szerteágazó érdeklődése mellett haláláig elkísérte a költő Zrínyi szeretete. A 2014-es Zrínyi-emlékévben konferenciát szervezett tiszteletére (a tanulmányok közzétételét sajnos már nem érthette meg), az újabb Zrínyi-szakirodalom vadhajtásait előszeretettel vágta vissza, megpróbálta életre kelteni a Kovács Sándor Iván által alapított Zrínyi-szemináriumot, és készült arra, hogy Zrínyi költészetének textológiaiailag pontos megjelenését méltó filológiai, nyelvészeti, irodalmi kommentárkötet kövesse. Amedeo di Francésóval, a nápolyi L’Orientale egyetem professzorával tervezték a tág horizontú ismereteket megkívánó kötet létrehozását, és emiatt utazott Nápolyba, Zrínyi szeretett költőmodelljei, Tasso és Marino városába, egy egyhetes kutatóútra. A Tirrén-tenger szirénjei, akiknek a kultúrtörténetét oly nagy szeretettel tanulmányozta, és ikonográfiájukhoz oly hatalmas anyagot gyűjtött az ókortól napjainkig, itt szólították magukhoz.